

Szcientológia

Egy új vallás elemzése és áttekintése

M. Darrol Bryant, Ph.D.

a vallás és a kultúra professzora
Renison College, University of Waterloo
Waterloo, Ontario, Canada

I. SZAKMAI HÁTTÉR

Filozófiai és politikatudományi B. A. címemet a Concordia College-ban (Moorhead, Minnesota állam, USA) szereztem dicsérettel, 1964-ben. Sacrae Theologiae Baccalaureus címemet a Harvard Egyetemen a Harvard Divinity Schooltól (Cambridge, Massachusetts állam, USA) kaptam dicsérettel, 1967-ben. M. A. és Ph. D. címeimet különleges vallástudományból a Torontói Egyetemen belül működő University of St. Michael's Col-

lege-ban, az Institute of Christian Thought nevű intézetben (Torontó, Ontario állam, Kanada) szereztem *kitiüntetés*-sel, 1972-ben, illetve 1976-ban. Disszertációm címe „*Történelem és eszkatológia Jonathan Edwards: A Heimert-értekezés kritikája című írásában*” volt.

Tanítottam a Concordia College-ban (Moorhead, Minnesota állam, 1966 nyara), a Waterloo-i Evangélikus Egyetemen (Waterloo, Ontario állam, 1967-1969), a Windsori Egyetemen (Windsor, Ontario

állam, 1972 és 1973 nyara), a Torontói Egyetem levelező kurzusán (Toronto, Ontario állam, 1972), valamint 1973 óta a Waterloo-i Egyetemen a Renison College-ban (Waterloo, Ontario állam). A Waterloo-i Egyetemen a Renison College vallás- és kultúraprofesszoraként működöm, valamint társprofesszora vagyok a Társadalmi Fejlődéstudománynak. 1982 óta dolgozom a Waterloo-i Egyetem és a Guelphi Egyetem Reformációtörténeti Konzorciumának kiegészítő karán. Voltam a Waterloo-i Egyetem Vallástudományi Tanszékének vezetője (1987-1993) is, jelenleg pedig a Waterloo-i Egyetem vallástudományi M. A. végzőseinek előljárója vagyok.

Vendégtudósként működtem a Cambridge-i Egyetemen (Cambridge, Nagy-Britannia, 1980), az Iszlám Tudományok Indiai Intézetében (Új-Delhi, India, 1986), a Madrasi Egyetem Dr. S. Radakrisnan Haladó Filozófiatudományi Intézetében (Madras, India, 1987), a Hamdard Egyetemen (Új-Delhi, India, 1987), valamint a Nairobi Egyetemen (Nairobi, Kenya, 1994), továbbá tartottam előadásokat Ázsia, Afrika, Latin-Amerika és Európa számos egyetemén is.

Négy vallástudományi kötet szerzője vagyok: *Az illetékesek figyelmébe: szegénység, humanitás, közösség* (To Whom It May Concern: Poverty, Humanity, Community, Philadelphia, 1969), *Az elosztatlan kenyér által megtört világ* (A World Broken By Unshared Bread, Geneva, 1970), *Vallás új hangnemben* (Religion in a New Key, New Delhi, 1992), *Jonathan Edwards: Az idő, az Én és a társadalom nyelvtana* (Jonathan Edwards' Grammar of Time, Self and Society, Lewiston, New York állam, 1993). Egyedül vagy társszerzőként további tizenkét kötetnek voltam szerkesztője a vallástudományok területén, többek között a következőknek: *Az egyesítő teológia*

felfedezése (Exploring Unification Theology, New York, 1978), *Isten: A kortárs vita* (God: The Contemporary Discussion, New York, 1982), *Sokarcú vallás és társadalom* (The Many Faces of Religion and Society, New York, 1985), *Eugen Rosenstock-Huessy: Tanulmányok életéről és gondolkodásáról* (Eugen Rosenstock-Huessy: Studies in His Life and Thought, Lewiston, New York állam, 1986), *Vallásközi dialógus: Egy új határvidék hangjai* (Interreligious Dialogue: Voices for a New Frontier, New York, 1989), *Pluralizmus, tolerancia és dialógus* (Pluralism, Tolerance and Dialogue, Waterloo, 1989). Doris Jakobsh-sal állítottam össze a *Kanadai hitközi mutatót* (A Canadian Interfaith Directory, Waterloo, 1993). Több mint negyven tudományos cikket publikáltam, többek között a következőket: „Hit és történelem Grant Panaszában” („Faith and History in Grant’s Lament”), „Médiaetika” („Media Ethics”), „Mozi, vallás és populáris kultúra” („Cinema, Religion and Popular Culture”), „Bűn és társadalom” („Sin and Society”), „A filozófia vigaszai” („The Consolations of Philosophy”), „Új vallások: Témák és kérdések” („New Religions: Issues and Questions”), „A szellem nyelvtana felé a társadalomban” („Towards a Grammar of the Spirit in Society”), „Vallásközi dialógus és megértés” („Interreligious Dialogue and Understanding”), „Krisztus céljai: Egy trinitárius perspektíva újraéledése felé” („The Purposes of Christ: Towards the Recovery of a Trinitarian Perspective”), „»De«-től »Re«-ig, avagy megköveteli-e az »ontoteológia jövője«, hogy újjáéledjen a transzcendens tapasztalata/érzete?” („From ‘De’ to ‘Re’ or Does the ‘Future of Ontotheology’ Require the Recovery of the Experience/Sense of Transcendence?”), „A kumba mela, egy megújulási ünnep” („The Kumbha Mela: A Festival of Renewal”), „Hallani a csillagok beszédét: A vallástudomány ontoló-

giája” („To Hear the Stars Speak: Ontology in the Study of Religion”). Publikációim a vallás és kultúra nagy területén mozognak, de a következő területek alá lehet besorolni őket: I. teológia, II. a vallás Észak-Amerikában, III. új vallási mozgalmak, IV. vallásközi dialógus.

Több mint huszonöt évig tanítottam a vallástudományok területén. A Waterloo-i Egyetemen, a Renison College-ban rendszeresen tartok kurzusokat a vallásos keresésről, a vallástudományról, a keresztény gondolkodás történetéről, valamint a vallásközi találkozásról és dialógusról, amely előadásokban az összehasonlító, történeti és szociológiai módszereket alkalmazzuk a vallás akadémikus tanulmányozásához. Időről időre tartok kurzusokat vallás és politika, vallás és irodalom, vallás és film kapcsolatáról is, továbbá tartottam előadásokat a Sekták, kultuszok és új vallási mozgalmak című kurzuson. Tartottam végzős kurzusokat a kereszténységről és a világvallásokról is.

Régóta tagja vagyok a Kanadai Vallástudományi Társaságnak, az Amerikai Vallásakadémiának, a Kanadai Teológiai Társaságnak, az Értékekért a Felsőbb Oktatásban Társaságnak, a Királyi Ázsiai Társaságnak, valamint a Buddhista Keresztény Tudományokért Társaságnak. Konzultánsként közreműködtem a nagyobb nemzetközi és vallásközi konferenciákon, például a Világ Vallásainak Találkozásán (1985, 1990, 1992).

A vallás és kultúra tudósaként 1970 óta foglalkozom az új vallási mozgalmak tanulmányozásával. Az érdekelt, hogy megértsem ezeknek az új mozgalmaknak a kezdeteit, hitét, gyakorlatát és a szélesebb kultúrával való kapcsolatát. (Sok új vallás átfogó értelemben nem „új”, csak az észak-amerikai társadalom számára tűnik an-

nak.) Az is érdekelt, és igen lenyűgözően hatott rám, hogy bizonyos közösségi szektorok milyen intenzíven, néha hisztérikusan reagálnak az új vallási mozgalmakra. Kiterjedt helyszíni kutatómunkát végeztem sok kanadai, egyesült államokbeli és indiai vallási közösségben.

Ami a Szciantológia Egyházat illeti, először a 70-es évek közepén szereztem tudomást erről az új vallási közösségről. Aztán Torontóban és Kitchenerben (Ontario állam) találkoztam a Szciantológia Egyház tagjaival. A 70-es évek végén és a 80-as évek elején alkalmam volt részt venni néhány találkozáson, ahol a Szciantológia Egyház tagjai és vallástudósok gyűltek össze, hogy megvitatassák a Szciantológia alapvető hittételeit és gyakorlatait. Megismerkedtem az Egyház amerikai és brit ágainak néhány tagjával. Hosszú beszélgetéseket folytattam az egyháztagokkal a Szciantológiában szerzett tapasztalataikról, és ezeknek az életükre gyakorolt hatásáról. Mind a mai napig korlátozott kapcsolatot tartok fenn néhány egyháztaggal. Felkerestem Szciantológia központokat Kitchenerben és a torontói Yonge Streeten is. A 70-es évek közepe óta sokat elolvastam a Szciantológia Egyház nagyobb kiadványai közül, köztük a következőket: *Dianetika: A szellemi egészség modern tudománya*, *Az önkéntes lelkész kézikönyve*, *Mi a Szciantológia?*, valamint *A Szciantológia vallás*. Olvastam az Egyháznak az olyan társadalmi kérdésekről megjelent kiadványait is, mint a drogproblémák, a mentálhigiénés gyakorlatok vagy a vallásszabadság. Olvastam olyan tudományos cikkeket és könyveket is a Szciantológia Egyházzal, amelyeket főként vallásszociológusok írtak.

II. A FELADAT

Arra kértek fel, hogy vallástudósként osszam meg a véleményemet két kérdéssel

kapcsolatban. 1. Vallás-e a Szcientológia és 2. Istentiszteleti helyek-e a Szcientológia egyházak? Az is világos a számomra, hogy ezek a kérdések igen közel állnak azokhoz a kérdésekhez, amelyek alapján bizonyos törvényhozások a Szcientológia Egyház szervezeteinek adómentességét elbírálják. E kérdések megközelítésekor adok némi háttérrel az új vallási mozgalmakat vizsgáló tudományágból, majd közvetlenül a kérdés megválaszolására fordítom a figyelmemet. Az elemzésem, valamint a kérdésekre adott válaszaim alapja az, hogy vallástudós vagyok, nem pedig valamilyen jogi vagy közigazgatási szakértő.

III. AZ „ÚJ VALLÁSOK” ÉS A VALLÁSTUDOMÁNY

E század második felében rengeteg „új vallás” született mind Észak-Amerikában, mind pedig Európában. A közönségtájékoztatásban gyakran „kultuszoknak” hívták őket, és olyan csoportok tartoztak ide, mint a Hare Krisna, a 3HO, az Egyesítő Egyház, a Transzcendentális Meditáció, valamint a Szcientológia. Az „új vallások” általában olyan szenzációhajhász kijelentések miatt vonták magukra a közönségtájékoztatás figyelmét, amelyek szerint az új vallási közösségek tagjai nem saját választásuk alapján maradnak ott, hanem azért, mert „programozták” vagy „agymosásban részesítették” őket. Az ilyen kijelentésekkel tudományos vizsgálatok (Eileen Barker: *The Making of a Moonie*, Oxford, 1984.), továbbá kormányvizsgálatok (Hill jelentés az „Elmefejlesztő iskolákról, szektákról és kultuszokról Ontarióban”, 1980) is foglalkoztak. E megbízható tudományos és kormányvizsgálatok nem találtak semmilyen alapot ilyen vádakra, ezek az előítéletes elképzelések mégis léteznek.

Amikor a 60-as és 70-es években vallástudósok az „új vallási közösségek” tanulmányozásába kezdtek, sok olyan megfigyelésük volt, amit itt el lehetne mondani. Ezek a tanulmányok áthúzódtak a 80-as és 90-es évekbe, és vizsgálódásaikat kiterjesztették a világ más részeire is.

Az „új vallások” közül sok valójában nem volt „új”, csak Észak-Amerikának volt az. Például a Hare Krisna mozgalmat gyakran emlegetik „új vallásként”, de az valójában csak Észak-Amerikában volt új. Ez egy régóta fennálló közösség Indiában, és a XV. századbeli hindu reformer, Caitanya életéből és munkájából ered. És azóta folyamatosan létezik Indiában, de Észak-Amerikába csak az 1960-as években jelent meg. Ugyanez a helyzet számos más, új vallási mozgalommal is, amelyek a keleti hindu, buddhista és szikh tradíciókból származnak.

Néhány „új vallás” a régi vallások elfelejtett vagy mellőzött aspektusainak felújításából ered, gyakran a moszlim, zsidó és keresztény hit misztikus és meditatív dimenzióiból. Például Kanada első „deprogramozási” esete egy, a Waterloo-i Egyetemen végzett fiatal nő volt, aki csatlakozott egy katolikus karizmatikus közösséghez az Ontarióbeli Orangeville-ben.

Sok „új vallás” a keresztény vagy iszlám misszionáriusok és az őshonos afrikai és ázsiai tradíciók szembekerüléséből alakult ki. Mikor ezek a csoportok jöttek terjeszteni a hitüket Észak-Amerikába, riadalommal szemlélték őket, mivel az új közösségek sok hitét „eretneknek” tekintették a régi felekezetekhez képest.

Sok ilyen szintetikus mozgalom – mint például az Egyesítő Egyház – a keresztény missziós világban gyökeredzik, de a

bennszülött vagy hagyományos vallások elemei mellett „új kinyilatkoztatásokat” is magukba foglalnak. Analóg ezzel a Bahai hagyomány, amely az iszlám hagyományából bukkan elő, de tartalmaz „új kinyilatkoztatást” is.

Némelyik új vallás általában véve „új” volt, például a Szciantológia és a Proszperók. (Lásd Robert Ellwood, Jr.: *Religious and Spiritual Groups in Modern America*, Englewood Cliffs, NJ, 1973.) Mégis, még ezekben az esetekben is megtaláljuk a teljes újdonság visszautasítását, például amikor L. Ron Hubbard kijelenti, hogy a Szciantológia „Sziddhártha Buddha működésének közvetlen kiterjesztése” (*Az önkéntes lelkész kézikönyve*). Így még ezekben az esetekben is vannak olyan hitbéli, gyakorlatbéli, inspirációs vagy rituális elemek, amelyeknek vannak elődei vagy párhuzamai régebbi és/vagy más tradíciókban.

A vallástörténészek arra hívják fel a figyelmünket, hogy mindig születnek „új vallási mozgalmak”. Például rámutattak, hogy a XIX. századi Amerikában országszerte bukkanak fel „új vallási mozgalmak”, a XX. századi Japánban pedig, különösen a II. világháború után figyeltek meg hasonló jelenséget. A XIX. századi amerikai esetek többnyire a kereszténység különböző olvasatai voltak, de mindazonáltal „újak”. (Lásd Mary Farrell Bednarowski, *New Religions and the Theological Imagination in America*, Bloomington, IN, 1989.) Voltak shakerek, kvékerek, mormonok, új fények, oneidiánok, új harmóniánok és ezernyi más vallás. Japán esetében a legtöbb új vallási mozgalom gyökere a buddhizmusból eredt, legismertebb közülük a szokka gakkai. Ennek alapján a történészek a következő összefüggéseket következtették ki: (1) bár folyamatosan

születnek új vallási mozgalmak, ezek általában igen rövid életűek. Miután egy karizmatikus, prófétikus vagy kinyilatkoztatásokat tevő személyiség körül megszülettek, gyakran 2-3 év alatt eltűntek. Aztán (2) azt a néhányat, amely kitartott, végül teljesen törvényes vallási tradícióként ismerték el. Vegyük például a mormonokat, a Krisztus Egyházát, a Tudósokat és a Hetednap Adventistákat, akiket egytől egyig széles körben támadtak XIX. századi születésükkor, de most „törvényes” vallási közösségként ismerik el őket. A bahaista közösség egy nem észak-amerikai példa ugyanerre a jelenségre, ugyanúgy, mint a buddhista gyökerű szokka gakkai Japánban.

A vallásszociológusok is tettek egy fontos megfigyelést. Azt figyelték meg, hogy Észak-Amerikában a korábbi új vallási mozgalmak a későbbi, XX. századiaktól a társadalmi elhelyezkedésükben különböznek. Új vallási mozgalmak jellemzően a társadalom peremére szorult, hátrányosan megkülönböztetett szektorokban születnek. Ez a jelenség könnyen megfigyelhető. Ha átsétálunk az amerikai városok gettóin (vagy Latin-Amerika favelláin, esetleg az Afrika nagyvárosait körülvevő földfoglaló városokon), vagy felkeressük a falusi szegényeket, rengeteg ismeretlen vallási csoportosulást fedezünk fel. De ezeken a társadalmi területeken nem fordítanak különösebb figyelmet rájuk. A XX. század végének vallási mozgalmiban az az új elem, hogy más társadalmi osztályt vonzottak magukhoz: a közép- és felső osztályok fiatalabb rétegeit. (Lásd Bryan Wilson, *The Social Impact of New Religious Movements*, New York, 1981.) Könnyen elképzelhető, hogy a közép- vagy felsőosztálybeli szülők elszomorodtak, amikor megtudták, hogy 25 éves fiuk, aki a Harvardon végzett, most egy

koreai messiás követője, vagy hogy 24 éves lányuk, aki a Torontói Egyetemen végzett, most „Hare Krisnát” énekel a repülőtéren. De a történelemből tudjuk, hogy az ilyen reakciók gyakran megtörténtek, amikor az immár felnőtt gyerekek új vagy szokatlan vallási tradíciókhoz csatlakoztak (például Szent Tamást szülei egy évig fogva tartották, amikor dominikánussá, ennek az új vallási rendnek a követőjévé akart válni). A 60-as és 70-es évek népszerű új vallásaihoz vonzott felnőtt ifjak nem voltak sem szegények, sem a társadalom szélére szorultak. A közép- és felső osztályokból származtak. Ezenfelül e mozgalmak sokkal kisebbek voltak, mint amit a médiák beszámolóí sejtettek. Kanadában például sok új vallási közösség tagsága sokkal inkább százakban vagy ezrekben volt mérhető, mint tíz- vagy száz ezrekben, amit ezen új közösségek ellenfelei hangoztattak. Néhány kanadai csoport viszont nagyobb tagsággal rendelkezett.

Az „új vallások” olyan jelenségeket hoztak felszínre a vallástudós számára, amelyek ellentmondtak néhány konvencionális akadémiai képzetnek, de tudomásom szerint egyetlen vallástudósnak sincs bármiféle kétsége afelől, hogy az „új vallások” esetében vallási jelenségekkel van dolgunk. Hogy „jó vallásról” vagy „rossz vallásról” van-e szó, az gyakran volt nagyobb nyilvános viták tárgya, de a vallástudósok sosem vonták kétségbe, hogy vallási jelenségekkel találkoztak. (Lásd See J. Gordon Melton: *Encyclopedic Handbook of Cults in America*, New York, 1986 és *The*

Encyclopedia of America Religions, Detroit, 1989, amely tartalmazza az „új vallásokat”.)

IV. VALLÁS-E A SZCIENTOLÓGIA?

A vallás modern akadémikus tanulmányozását, amely a XIX. és XX. században kezdődött, meg kell különböztetni a teológia klasszikus ágaitól. Míg a teológia feladata egy adott közösség (keresztény, zsidó, mohamedán, hindu stb.) hitének feltárása volt – ez általában a nyugati keresztény hitet jelentette –, addig a vallás tudományos tanulmányozása arra irányult, hogy az összes vallási jelenség tudományos leírását és elemzését megadja. Így a vallástudomány modern irányának egyik első feladata jellemzően az volt, hogy megszabadítsa a vallás definícióját a kizárólagosan a kereszténységre vonatkozó jelentéstartalomtól. A vallás szabványos szótári meghatározásai még tükrözik ezt a tendenciát, mely a vallást általánosságban különösen a kereszténység, valamint más monoteista hitek jellemzőivel azonosítja. Ezek a definíciók gyakran utalnak arra, hogy a vallás egyedüli és köz-

ponti jellemzője a „hit egy Legfelsőbb Lényben”. Ugyanakkor a tudósok több olyan fő vallásos irányzatot is ismernek, akik nem osztják az „egyetlen Istenbe vetett hit” fontosságát. Elsődleges példák erre a buddhizmus, különösen annak théraváda formái, ahol az ilyen hitet kereken visszautasítják, valamint a dzsainizmus, amely szintén kereken elutasítja ezt a hitet. Pedig e vallások több mint kétezer évesek. A konfuciuszi hagyományok

Az „új vallások” olyan jelenségeket mutattak a vallástudósoknak, melyek megkérdőjelezték a megszokott akadémiai elveket, de tudomásom szerint egyik vallástudós sem kételkedett abban, hogy az „új vallásokban” vallásos jelenségekkel találkozunk.

ezenfelül kisebbre csökkentették a transzcendensre helyezett hangsúlyt, és nagyobbra növelték a helyes emberi kapcsolatokra helyezett hangsúlyt. A hinduizmusban pedig sok isten és istennő szerepelt, nem csak egyetlen „Legfelsőbb Lény”. Ezenfelül a Nyugat monoteista hitének igen misztikus hagyományai gyakran érveltek éppen az Isten, mint „Legfelsőbb Lény” eszméje ellen, és ragaszkodtak ahhoz, hogy Isten valósága túlmutat az ilyen elképzeléseken. Ezért lényegesen látszott, hogy a vallást úgy határozzák meg vagy értsék meg, hogy az végig a történelemben megfeleljen az emberi lények körében fellelhető vallási hagyományok változatos sokféleségének.

Ugyanakkor felismerték, hogy az emberiség vallási hagyományaiban van egy dimenzió, amely túlmutat az evilági léten. Ezt a dimenziót vagy valóságot azonban igen sokféleképpen nevezték. Míg a keresztények törekedhetnek „Istennel való egyesülésre”, a mohamedánok pedig igyekezhetnek „alárendelni magukat Allah akaratának”, addig a buddhisták inkább arra hajlottak, hogy „belső megvilágosodást vagy szatorit” érjenek el, a hinduk pedig inkább a „belső atman vagy önvaló” megvalósításán fáradoztak, a dzsainok pedig egy „jó elme” kiművelésére törekedtek. Így a vallásnak a modern vallástudományban született definíciója valamennyire elismer valamilyen „Túlsót”, amely elég tág értelmű ahhoz, hogy azokat a vallásokat is magába foglalja, amelyekben vagy nincs meg a „Legfelsőbb Lény”, vagy a Végső más felfogása nevében kereken elutasítanak egy ilyen gondolatot. Míg minden vallás azonosítja az élet egy *szent* dimenzióját, nem minden vallás azonosítja a szentséget egy „Legfelsőbb Lényvel”.

Míg a nyugati protestáns keresztények különös hangsúlyt fektethetnek a *hitre*,

mint a vallás központi részére, addig a vallási élet más irányai – akár keresztények, akár nem – nagyobb hangsúlyt fektetnek a *gyakorlatra*. A buddhizmusban például a gyakorlat a téma: a Nyolcszoros Ösvény gyakorlata, mint a szenvedélyek legyőzésének Útja. A hinduizmusban egy egész Úttal találkozunk, ami a Végső felé vezet, és itt az egész élet gyakorlatokból (*rádzsa jóga*) vagy munkából (*karma jóga*) áll. De a gyakorlat nemcsak meditáció, kontempláció vagy cselekvés, hanem ima is, etikus viselkedés, családi élet és sok más gyakorlat. Minden vallási hagyományban, bár változó mértékben, de egy egész élet van jelen, amelyet a vallás ideáljának megfelelően kell élni, és amely életnek a gyakorlatban meg kell mutatkoznia. Így egy adott vallási út ideáljai és etikai útmutatásai teljesítésének gyakorlata a vallás mibenlétének megértésében egy további dimenzióknak tekinthető. Ezenkívül a vallási közösségekben és hagyományokban megfigyelt gyakorlat gyakran szertartásos.

Így a modern vallástudomány végül elismerte a vallási élet egy további dimenzióját, nevezetesen a rituális dimenziót. A szertartások és rituálék a vallási közösség olyan strukturált tettei, amelyek az élet Végső dimenziójával való bensőséges kapcsolatot hivatottak megkönnyíteni. Némelyik kínai hagyományban a szertartásokat alapvetőnek tartották a kozmosz rendjének fenntartásához, és ezek több napig tartó, alaposan kidolgozott események voltak. Néhány vallási hagyomány, pl. a kvéker keresztényeké, háttérbe szorítja a rituálé szerepét, de a közösségük számára még itt is alapvetőnek tartják a „csendben való gyülekezés” szerepét. Bár a rituális dimenzió hagyományról hagyományra változik – és még egy adott hagyományon belül is változik, ahogy az ortodox kereszténység szertartásos csillogása és a menno-

nita találkozójához szertartásos egyszerűsége tanúsítja –, ez a dimenzió jelen van az emberiség vallási életében.

Ezen elemek – hit, gyakorlat és rituálé – nem szigetelődnek el tökéletesen egymástól, hanem együtt vannak jelen a vallásos közösség életében, és így hozzák létre annak saját, jellemző *életmódját* és *kultúróját*. Ily módon a hinduk olyan emberek, akik olyan hitek, gyakorlatok és szertartások komplexumában vesznek részt, amelyek az életmódjuk megkönnyítését szolgálják, egy olyan útet, amely egyszerre rendelkezik evilági, és e világon túli dimenziókkal. Az angol nyelvben a vallás szó (religion) latin töve (religare) azt jelenti: „összekötni”. Kétféle kötelék létezik: „az emberi és az isteni” valláson keresztüli „összekötése”, valamint az emberi lények egy vallási közösségen belüli „összekötése”.

E megfontolások fényében történt, hogy a modern vallástudományban olyan értelmezése született a vallásnak, amely szerint a vallás *férfiak és asszonyok olyan közössége, amelyet hitek, gyakorlatok, viselkedések és rituálék komplexuma köt össze, és ezek ezen a Módon az emberi és a szent/isteni életet igyekeznek összekapcsolni egymással.* Létfontosságú azonban megértenünk, hogy a vallás e meghatározásának valamennyi dimenzióját – közösség, hit, gyakorlat, viselkedés, rituálé, Út, isteni – (a) egy adott vallási hagyomány saját kifejezésein belül lehet megérteni, valamint (b) néhány elem viszonylag nagyobb hangsúlyt kap egy adott vallásban, mint mások. Így például a vallás „közösség” dimenziója nagyobb hangsúlyt kaphat az ortodox judaizmusban, mint a taoizmusban, vagy akár a judaizmus más irányzataiban. Hasonlóan, az istenit tekinthetik egy transzcendens valóságnak, mint a judaizmusban, vagy egy immanens, bár nem felismert önvalónak is, mint néhány hindu

iskolában. De az ilyen variációk nem érvénytelenítik a vallás definícióját, csupán a vallási jelenségek sokféleségét tükrözik, amire a vallás modern, akadémikus leírásának ki kell terjednie.

A fentiek fényében megkérdőjelezhetjük, vajon vallás-e a Szciantológia. A rövid válasz: „igen”. Ezt világosabbá tehetjük, ha vesszük a vallás fenti értelmezését, és megnézzük a Szciantológia esetét.

Az emberi élet értelmének és végső céljának tekintetében találkozunk-e a Szciantológia Egyházban a vallásos hitek saját, jellemző rendszerével? Még a Szciantológia közösséggel és annak irodalmával való legfutólagosabb ismeretség is felismerteti bárkivel, hogy a válasz: igen.

Saját irodalmuk szerint a Szciantológia „alkalmazott vallásos filozófia és technológia, amely megoldja a szellem, az élet és a gondolkodás problémáit”. „A szellem, az élet és a gondolkodás” e „problémái” nem tartósak, hanem – a Szciantológia szerint – legyőzhetőek. „A szellem, az élet és a gondolkodás problémáinak” e legyőzése – a Szciantológiában – a tudatosságban és a tudásban központosul. E tudatosság és tudás központjában a *thetán* és a *nyolc dinamika* áll. Mindegyiket meg kell magyaráznunk röviden, hogy jelezzük a Szciantológia hitének néhány központi aspektusát.

A Szciantológia szerint emberi voltunk három részből tevődik össze: a testből, az elméből és a *thetánból*. A Szciantológiában a *thetán* analóg a kereszténységben használt lélekkel és a hinduizmusban használt szellemmel. Az élet problémájának része, hogy az emberi lények elvesztették igazi természetükre vonatkozó tudatosságukat. A Szciantológiában ez magunkra, mint

thetánokra vonatkozó tudatosságot jelenti. Ugyanakkor a magunkra mint thetánokra vonatkozó tudatosság és tudás alapvető a boldoguláshoz és a túléléshez. Az emberi lények gyakran összekeverik legmélyebb valóságukat a testtel vagy az elmével, vagy csupán testnek és/vagy elmének tekintik magukat. De a Szcientológia számára alapvető, hogy az emberi lények helyrejöjjenek, és felismerjék igazi szellemi természetüket, ami a Szcientológia nyelvén kifejezve annyi, hogy „az ember egy thetán”. Thetánként az emberi lények „szellemiek, halhatatlanok és úgyszólván elpusztíthatatlanok”.

Mivel az ember önmagára mint thetánra vonatkozó tudatosságát elhomályosították az „engramok”, vagy e tudatosság elveszett a thetánnak a testtel és/vagy az elmével való összekeverésében, a fő vallásos feladat az illető szellemiségének helyreállítása. Ez alapvető, mivel „a thetán minden teremtésnek és magának az életnek is a forrása”. E tudatosság az első fokozat egy olyan vallási út gyakorlásában, amely eljuttat bennünket – a Szcientológia szavaival élve – a *Clearré* váláshoz. Ahogy az emberi lények tudatára ébrednek – Szcientológia szerinti – igazi természetüknek, valamint a valóság koncentrikus köreinek, akkor – a Szcientológusok így hiszik – szabadon és teremtő módon haladhatnak az élet *nyolc dinamikáján* keresztül. (Lásd *Mi a Szcientológia?*, 1992-es kiadás.)

Az élet alapüzenete a Szcientológia szerint: túlélés, a nyolc dinamikán keresztül. Az első dinamika „önmagunk”, illetve az élet dinamikája az egyénként való túlélésre. Az első dinamika egyre táguló létezési körökön belül helyezkedik el, amelyek a nyolcadik dinamikáig, vagyis a Végtelenig terjednek ki. Mivel a nyolc dinamika felvázolása a Szcientológia alapjaihoz tartozik,

érdemes lesz körvonalazni *mindegyiküket*. Ahogy jeleztük, a dinamikák az *egyéni* létezésnél, vagyis önmagunknál kezdődnek, és ennek (önmagunknak) a túlélésére ösztönöznek, majd áthaladnak a második dinamikán, amelyet a Szcientológia „alkotóképességnek” nevez, vagy „a dolgoknak a jövő számára történő létrehozásának képességét”, és ebbe beletartozik a család, valamint a gyerekek felnevelése is. A harmadik dinamika a „csoport túlélése”, az életnek azon fejezete, amelybe önszerveződő közösségek, barátok, vállalatok, nemzetek és népcsoportok tartoznak. A negyedik dinamika „az emberiség faja”, vagyis „készítés a túlélésre az emberiségen keresztül, valamint a teljes emberiséggént”. Az ötödik dinamikát az „életformák” alkotják, vagyis ez „az összes élő dolog készítése” a túlélés felé. A hatodik dinamika a „fizikai univerzum”. A hetedik dinamika a „szellemi dinamika”, vagy készítés arra, hogy „maga az élet túléljen”. A nyolcadik dinamika „a készítés a Végtelenként való túlélésre”, vagy amit mások a „Legfelsőbb Lénynek vagy Teremtőnek” hívnak. „A dinamikák ismerete lehetővé teszi, hogy könnyebben szemügyre vegyük és megértsük az élet bármely vonatkozását.” (*Mi a Szcientológia?*, 1992-es kiadás, 149. o.) A vallásos utazás és feladat az élet egészén belül, vagy a Szcientológia szavaival élve keresztül a nyolc dinamikán bontakozik ki.

Különösen a nyolcadik dinamikán belül találkozunk azzal, hogy a Szcientológia megerősíti azt, amit mások „Legfelsőbb Lénynek” vagy „Teremtőnek” neveznek. De a Szcientológia inkább a „Végtelen” szót használja, amikor is a „minden mindenségéről” van szó. A Szcientológia „Végtelennel” kapcsolatos tartózkodásának más hagyományokban is megvannak a párhuzamai. A Végső Misztérium előtt minden hagyomány miszti-

kusai önmegtartóztatást – sőt még csendet is – javallanak.

A Szciantológia thetánra vonatkozó hit-tételeinek megvan a párhuzama más vallási hagyományokban is, ugyanúgy, ahogy a nyolc dinamikának és a dolgok végső szellemi természetébe vetett hitüknek is. A Szciantológiában a vallásos keresés inkább analóg a megvilágosodás és ráeszmélés keleti eljárásaival, mint a vallásos keresés nyugati változataival, amelyek jobban hangsúlyozzák az Isteni Akarat teljesítését. Néhány tudós még azt is megkockáztatja, hogy a Szciantológia valamiféle „technologizált buddhizmus” (Lásd F. Flinn, J. Fichter, szerkesztő.: *Alternatives to American Mainline Churches*, New York, 1983), míg mások a keleti elmefejlesztő technikákkal való párhuzamait hangsúlyozzák. De láthatjuk a nyolc dinamikában való hitük párhuzamát a lélek Istenhez való utazásának középkori víziójával is, amely utazás a Végső Misztériummal, Istennel való azonosulásban tetőzik.

Néhány más valláshoz hasonlóan a Szciantológia a vallásos keresést túlnyomóan vallásterápiái szempontból látja, azaz az emberi probléma célbavételének folyamata olyan folyamat, amelyben az élet elveszett vagy rejtett emberi szellemi erejét vagy dimenzióját valósítják meg. A buddhizmusban a probléma és a folyamat az, hogy a felvilágosulatlantól haladnak a felvilágosulthoz, a kereszténységben a bűnöstől a megváltotthoz, a Szciantológiában pedig a „precleartól” haladnak a „Clearhez” és azon túl. Itt a Clear állapoton az ember szellemi természetére vonatkozó tudatosságot és megvalósult szellemi szabadságot értjük, amely megszabadult a múlt tapasztalatainak terheitől, és képes racionális, erkölcsös létezésre. A Szciantológiában ez a vallásos keresés természete,

a vallásos törekvés célja. Ez a keresés azonban nem fejeződik be a Clear állapotnál, hanem magasabb szellemi tudatossági és képességi szintek felé folytatódik a felső, azaz „Operatív Thetán” szinteken. Az eredmények e felső szintjein az ember képes önmaga és a környezete irányítására, illetve – ahogy a Szciantológia tételei megfogalmazzák – képes „ok lenni az élet, a gondolat, az anyag, az energia, a tér és az idő felett”.

A fent vázolt hitekhez kapcsolódóan létezik vallási gyakorlat és út is. A Szciantológiának ezt a dimenzióját saját szavaikkal gyakran „technológiaként” írják le, vagyis az elvek alkalmazásának módszereiként. A Szciantológiában a vallási gyakorlat központjában az *auditálás* jelensége áll, melyet a Szciantológusok szentségnek tekintenek. Ez olyan eljárás, amely által az egyén tudatára ébred rejtett szellemi korlátainak, amelyek megakadályozzák abban, hogy tudatára ébredjen lényegi szellemi természetének, mint thetán, és hogy rendszeren gyakorolja ezt a természetét. A teljesen működő vagy megvalósított élet ezen akadályait „engramoknak” hívják. Az „E-méter” néven ismert vallási segéd-eszközt az auditálásban használják a hívők vagy Szciantológia követők segítségével, hogy felismerjék és legyőzzék ezeket a negatív gátakat a Clear felé vivő úton. (Lásd L. Ron Hubbard.: *Az önkéntes lelkes kézikönyve*, Los Angeles, 1976.) Az auditálási eljárás egy vallási specialista – olyan *auditor*, aki lelkes vagy képzés alatt álló lelkes a Szciantológia Egyházban – és egy auditálásban részesülő személy, a *preclear* között zajlik. Az auditálás meghatározott eljárás módokat és kérdéseket használ, és úgy alakították ki, hogy a preclear képessé tegye arra, hogy tudatára ébredjen, mi is ő, és fejlessze arra való képességét, hogy hatékonyabban éljen. A

Szcientológusok hiszik, hogy e gyakorlat által a személy „a szellemi vakság állapotából a szellemi létezés fényes örömébe” megy át.

Az ilyen gyakorlatoknak megvan a párhuzamuk más hagyományok szellemi tanaiban is. E hagyományok hasonlóan igyekeznek felébreszteni az ember szellemi természetét. Bár az E-méter technológiája a Szcientológiában a mi századunkra jellemző, az alapgondolat már nem. Az E-méter analóg a mandalákkal némely buddhista hagyományban, vagy a külső eszköz segítségével végzett meditációval más keleti hagyományokban.

Ezenfelül a Szcientológusok hite pontosan az, hogy L. Ron Hubbard a valóság természetének mély ismeretét érte el, valamint gyakorlati technológiát az ember igazi természetének helyreállításához. Hubbard írásai tekintéllyel rendelkeznek a Szcientológián belül, más hagyományok szent irodalmával, a hindu Védákkal, a buddhista Szútrákkal stb. analóg módon. De Hubbard mély ismeretei a Szcientológusok állítása szerint nem pusztán hit tárgyai, mivel a Hubbard által megalkotott vallási út gyakorlásával szerzett tapasztalatnak kell megerősítenie őket. Ez megtalálható a régi buddhista bölcsességben is, amely elsőbbséget ad a tapasztalatnak.

A Szcientológusok gyakorlata túlmegy ezen a központi vallásos technológián és úton, mivel a Clear állapot felé haladáskor – és azon túl – az ember összes cselekedete szabadabbá, dinamikusabbá és jelentékenyebbé válik. E cél eléréséhez a Szcientológusok olvassák a szövegeiket, próbára teszik hitüket, cselekszenek a szélesebb társadalomban, fejlesztik belső életüket, házasodnak, és minden cselekedetükben és viselkedésükben igyekeznek megva-

lósítani hitük ideáljait. A Szcientológia irodalomban számos hivatkozás található „viselkedési kódexekre” és más etikai útmutatásokra, amelyek a Szcientológusok életét hivatottak alakítani.

A vallás nemcsak hitek, szertartások és gyakorlatok együttese, hanem az ilyen hitek, szertartások és gyakorlatok által összefogott emberek közössége is. A Szcientológiában is megtaláljuk a vallásos élet ezen dimenzióját. A világ sok részén találkozunk azzal, hogy a Szcientológusok vallásos közösségként csoportba gyűlnek. Találunk ceremóniákat, olvasást a Szcientológia Írásai-ból, L. Ron Hubbard felvett előadásainak hallgatását stb. E cselekedetek szándéka az ember hithez való elkötelezettségének mélyítése és e hit ismeretének kiterjesztése másokra. A közösséget azok alkotják, akik olyan válaszokat és technológiákat találtak a Szcientológiában, amelyek az élet alapvető kérdéseire vonatkoznak. (Lásd Eileen Barker: *New Religious Movements, A Practical Introduction*, London, 1989.)

Következtetés: A Szcientológia ezen áttekintése fényében a vallás modern, tudományos definíciójának elemeivel összehasonlítva világos, hogy a Szcientológia vallás. Jellemző saját hitekkel és magyarázattal rendelkezik valamilyen észrevétlen, szellemi renddel kapcsolatban, saját, jellemző vallási gyakorlattal és rituális étellel bír, továbbá vannak saját nagy tekintélyű szövegei és közösségépítő tevékenységük is.

V. ISTENTISZTELŐ KÖZÖSSÉG-E A SZCIENTOLÓGIA?

Ahogy a vallás modern, akadémikus definíciója is szükségesnek találta a definíció kitégítését olyan vallási viselkedés-, gyakorlat- és hittípusokra, amelyek túlmennek a nyugati monoteisztikus hagyo-

mányok határain, úgy a modern, akadémikus definícióknak „istentisztelet”-értelmezésükben szintén túl kellett menniük a nyugati felfogáson, és magukba kellett foglalniuk a vallási és szellemi élet keleti hagyományainak gyakorlatait.

Történelmileg és globálisan tekintve, a vallás tanulmányozója az „istentiszteleti viselkedés és cselekvés” széles tartományával találkozik. A bennszülött népek kozmikus vallási hagyományai az istentiszteleti tevékenységeket a természet és a Teremtő kozmikus ritmusaihoz igazították. Jóformán a közösség minden tettét – a vadászattól a növényültetésig, a születéstől a halálig – rituális vagy istentiszteleti tevékenység előzte meg. A Nyugat történelmi vallási hagyományaiban az ima és a rituálé az istentisztelet közösség központi cselekedetei. Itt az istentiszteletbe tarthat az Allahról való megemlékezés napi ötszöri imában, a Jahvéval való szövetség felidézése a szent napokon, valamint „Krisztus testének” felmutatása a római katolikus hit napi miséin. A Kelet hagyományaiban istentisztelet lehet akár a jógi csendes meditációja a Himalájában, akár a dzsainok ismétlődő kántálása a „megvalósult lélek” képmása előtt, vagy a kimunkált sinto rituálék a „kami” jelenlétében, amely jelen van minden vízcseppben vagy falevélben, vagy a tibeti buddhisták – akik tagadják a Teremtő isten képzetét – egész hetes „kántálás és ima” szolgálatai. Az istentiszteletre általában úgy kezdtek tekinteni a vallás modern tanulmányozói, mint olyan vallási cselekvésekre, amelyek segítik az észrevétlen Szenttel való bensőséges kapcsolatot vagy a hozzá való igazo-

dást. Globálisan és történelmileg tekintve, ez a cselekvés és viselkedés széles körét foglalja magába.

A Szcientológia Egyházon belül széleskörű istentiszteleti tevékenységet találunk; olyan cselekedeteket, amelyek a Szenttel való bensőséges kapcsolatot és a hozzá való igazodás előmozdítását szolgálják. Megtalálható ez a (fent leírt) auditálási tevékenységükben, valamint *képzésükben* is. Az auditálás az a gyakorlat, amely az embert „preclear-tól” a „Clear” felé, és azon túlra mozdítja; a Szcientológiában ez a módja az önmagunkra mint halhatatlan lényre – a „thetánra”, erre az észrevétlen dimenzióra, amely a vallási élet tárgya – vonatkozó tudatosság előmozdításának. Ugyanilyen fontos a Szcientológiában a képzés gyakorlata. Auditálással az ember szabadabbá *válik*; képzéssel szabad *marad*, és megtanulja, „hogyan váltsa valóra a célt, az állapotok javítását az életben”.

A Szcientológia eme áttekintését figyelembe véve a vallás modern tudományos megbatározásával kapcsolatosan nyilvánvaló, hogy a Szcientológia egy vallás.

Ahogy már jeleztük, az istentisztelet formái egy adott vallási hagyományban összhangban vannak az arra vonatkozó tapasztalatukkal, hogy mi is a szent és/vagy végső. A Szcientológia számára a képzés az a tevékenység, amely képessé teszi az embert arra, hogy áthaladjon a nyolc dinamikán a nyolcadik dinamika, a Végtelen felé. A Szcientológiában a képzés se nem véletlenszerű, se nem szimpla „tanulás”. Inkább egy „ellenőrzőlap” alapján való, egyéni tempóban való haladás egy precíz sorrend szerint azzal a céllal, hogy az ember nélkülözhetetlen tudást szerezzen, valamint olyan képességet, amellyel ezt a tudást a mindennapi

életben alkalmazni tudja. A Szcientológiában többfajta tanfolyamot kínálnak, a bevezetőktől kezdve a „thetán végső képességeiről szóló tudást” tartalmazóig.

Az istentiszteleti tevékenység ismerősebb formái a közösségi rituálékban találhatók, amelyekre akkor kerül sor, amikor a Szcientológusok szertartásokra és ceremóniákra gyűlnek össze. A Szcientológia irodalma olyan szertartásokat és rituálékat tartalmaz, amelyek az életciklus nagyobb eseményeit jelzik: a születést, a névadást, a házasságot és a halált. A Szcientológus közösség szemlélete szerint ezek a szertartások és rituálék az élet ezen eseményeit az élet szent mélységeivel kötik össze. (Néhány szertartás és rituálé leírását lásd L. Ron Hubbard: *A Szcientológia vallás* c. művében, London, 1950.) A Szcientológia ezen életciklus-rituáléinak analóg megfelelői jóformán minden más vallási hagyományban megtalálhatók. Ilyen rituálék szentesítik azt a meggyőződést, hogy az emberi élet hozzá van kötve az észrevétlen, szellemi dimenziókhoz, amelyeket – ha az emberi élet teljességének és beteljesülésének elérése a célunk – fel és el kell ismerni.

Az istentisztelet cselekedetei lehetnek egyéni és közösségi is. Ez valószínűleg az imával kapcsolatban a legnyilvánvalóbb, de igaz a meditációs cselekedetekre és a spirituális tanokra is. Akár egyedül imádkozó szufiról van szó, akár a mások-

kal együtt forgótáncot járva imádkozóról, mindenképpen istentiszteleti tevékenységgel van dolgunk. Akár egyedül mélyed meditációba a buddhista a hegyoldalban, akár másokkal együtt egy szútrát kántálva, mindenképpen az istentisztelet cselekedeteivel állunk szemben.

A Szcientológiában, mint ahogy a Kelet beteljesüléssel kapcsolatos hagyományaiban, az egyéni erőfeszítés központi fontosságú. A beteljesülés vagy teljes szabadság felhaladás folyamata a Szcientológiában auditáláson és képzésen keresztül történik.

A Szcientológiában találkozzunk az istentisztelet mind egyéni, mind közösségi cselekedeteivel. A teljes szellemi szabadság felismerésének, illetve a felé való mozgásnak ez a folyamata a Szcientológiában auditálást és képzést jelent. Ennek analógiája a keleti hagyományokban a „guru-tanítvány” viszony. A „guru-tanítvány” viszonyban az istentisztelet alapcselekedetei belső tettek, amelyek – mint a hinduizmusban – előmozdítják az *atman*, a lélek, illetve a Végső felismerése felé való haladást. Ezek a belső mozgások bizonyos külsőséges cselekvésekkel kapcsolódhatnak össze, mint amilyenek a jógaállások vagy a légzési technikák, vagy akár bizonyos belső cselekvésekkel is, mint amilyen egy képmás vizualizálása. Ezek a belső szellemi mozgások rövidebb vagy hosszabb időszakokra terjedhetnek ki, és részei a hívő istentiszteleti tevékenységének. Több keleti hagyományban az egyén képzésének és fegyelmének a szellemi életben való növekedésre irányuló aszkrétikus és meditatív cselekedetei sok hónapra vagy évre is kiterjedhetnek, és lényegében egyedülállatot is előírhatnak, amennyiben a mester meg-

adta az irányítást. Bár a gyakorlást egyedülként végzik, a közös meggyőződések, hitek, a közös tettek által a hívők élete mégis összekapcsolódik a közösség életével. A Szciantológiában ez a helyes kontextus az auditálásra és képzésre, ahol a vallási tanácsadó és a beavatott személy közötti kapcsolat kulcskérdés. Megint felfedezhető a keresztény kolostori hagyományok szellemi vezetőjével, a protestáns hagyományok lelkipásztorával, a hindu hagyományok gurujával, a tibeti buddhista hagyományok lámájával való analógia.

A Szciantológiában ezek a benső és spirituális cselekedetek, amelyek az ember szellemi természetének feltárását elősegítő auditáláshoz és képzéshez kötődnek, szintén kapcsolódnak a vallásos tudás gyarapításához is. A Szciantológia kontextusában ez elsősorban L. Ron Hubbard Dianetikáról és Szciantológiáról szóló Írásainak és felvett előadásainak tanulmányozását jelenti.

(De magába foglalja az általa felépített tanfolyamokat is, valamint általa írt és rendezett filmeket.) A szellemi gyakorlat és az Írástanulmányozás ezen összekapcsolódása megint csak megtalálható több hagyományban. A klasszikus hindu jogi egyidejűleg gyakorolja a mértékletességeket, és olvassa a Védáit. A jámbor mohamedán olvassa a Koránját, és megtartja a nappali böjt hónapját. E tevékenységekről azt tartják, hogy megerősítik egymást a szellemi ösvényen.

Következtetés: A Szciantológia gyakorlatának és tevékenységének ezen áttekintése fényében azt a következtetést vonom le, hogy a Szciantológia igenis foglalkozik istentiszteleti tevékenységgel az istentiszteleti helyein, az istentisztelet modern vallástudományi értelmében. A Szciantológusok istentiszteleti helyeiken végzett tevékenységei beleesnek az emberiség vallási életén belül talált sémák és gyakorlatok tartományába.

M. Darrol Bryant

A szerzőről

M. Darrol Bryant a vallás és a kultúra professzora az Ontarióban Kanadában található Waterloo-i Renison egyetemen. Vallásos Tanulmányokat tanított az egyetemen több mint három évtizeden keresztül és 1987-től 1993-ig a Vallásos Tanulmányok részlegnek volt vezetője.

Bryant professzor meghívott előadó volt a Cambridge egyetemen az Egyesült Királyságban, a new delhibeli Iszlám Tanulmányi Intézetben, Indiában, a d. s. Radhakrishnan intézetben, mely

a haladó filozófiai tanulmányokkal foglalkozik, a Madras egyetemen Madrasban, Indiában, a Hamdard egyetemen New Delhiben, Indiában, és a Nairobi egyetemen, Kenyában.

Négy könyvet írt a vallással kapcsolatban, és kiemelkedő tagja a Kanadai Társaság a Vallás Tanulmányozásáért-nak, a Kanadai Teológiai Társaságnak és a Royal Asiatic társaságnak. Sok nagy nemzetközi és vallások közötti konferencián vett részt, melyek közül megemlítenéd a Világ vallásainak találkozója.